

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

I. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

2. Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ

2.1 Η χώρα

√ Οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν Αίγυπτο το Β.Α. τμήμα της Αφρικής, το οποίο διαρρέει ο Νείλος. Στις δυο όχθες του Νείλου και στο Δέλτα του υπάρχει εύφορη πεδιάδα. Ανατολικά και δυτικά του ποταμού υπάρχει έρημος.

√ Ο Ηρόδοτος αποκαλεί την Αίγυπτο «Δώρο του Νείλου», διότι οι ετήσιες πλημμύρες του Νείλου την καθιστούν εύφορη.

√ Η χώρα χωρίζεται σε δυο τμήματα: Την Άνω Αίγυπτο (το νότιο ορεινό τμήμα από όπου έρχεται ο Νείλος) και την Κάτω Αίγυπτο (το βόρειο πεδινό τμήμα με το Δέλτα του Νείλου).

2.2 Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

Η οικονομία βασίζεται στη γεωργία.

√ Καλλιεργούνται σιτάρι, κριθάρι (μπύρα) , λινάρι (ρούχα), οπωροφόρα δέντρα και κηπευτικά. Από τις όχθες του Νείλου συλλέγονται λωτοί (Όμηρος), πάπυροι (χαρτί), καλάμια. Οι Αιγύπτιοι επίσης κυνηγούν και ψαρεύουν. Τέλος, εκτρέφονται διάφορα ζώα.

√ Η καλή ή κακή σοδειά εξαρτάται από το μέγεθος της πλημμύρας του Νείλου και την ποσότητα της λάσπης που καλύπτει τα χωράφια όταν αποσύρονται τα νερά.

√ Η οικονομία βρίσκεται κάτω από την άμεση επίβλεψη του κράτους (Φαραώ). Κάθε χρόνο χαράσσονται αρδευτικά αυλάκια. Η ποσότητα του φόρου που συλλέγεται από κρατικούς υπαλλήλους, εξαρτάται από την ποσότητα της λάσπης (πηγάδια με διαγραμμίσεις για τον υπολογισμό της λάσπης).

√ Ο λαός δουλεύει υποχρεωτικά στα μεγάλα έργα που υλοποιούν οι Φαραώ.

√ Υπάρχει μεγάλος αριθμός ιδιωτικών και ανακτορικών εργαστηρίων → τεχνιτών.

√ Εξάγονται: πλεόνασμα σιτηρών, παπύρου, χρυσού

√ Εισάγονται: ξυλεία, χαλκός, άργυρος.

√ Η διοίκηση στελεχώνεται από μορφωμένους υπαλλήλους (ιερείς, γραφείς, στρατιωτικούς κλπ).

Η κοινωνία ήταν διαρθρωμένη σύμφωνα με την πυραμίδα που ακολουθεί:

Φαραώ (Θεός ή εκπρόσωπος του Θεού)

Οι ισχυροί: Ιερείς, ανώτατοι υπάλληλοι
επαγγελματίες στρατιωτικοί -
γαιοκτήμονες και γραφείς

Λαός: Ελεύθεροι πολίτες (γεωργοί-
τεχνίτες)

Δούλοι: αιχμάλωτοι πολέμου
ή αγορασμένοι από
σκλαβοπάζαρα

2.4 Ο πολιτισμός

Η θρησκεία. Βασικά χαρακτηριστικά της είναι:

- Ο πολυθεϊσμός (ζωόμορφοι θεοί). Άμμων Ρα (Θεός Ήλιος, εκπρόσωπος τους επί γης ο Φαραώ), Ίσις, Όσιρις, Ώρος. Η προσπάθεια του Ακενατών για εξάλειψη της πολυθεΐας απέτυχε.
- Η μετά θάνατον ζωή, αρκεί να μην καταστραφεί το σώμα του νεκρού. Για το λόγο αυτό, οι νεκροί ταριχεύονται και τοποθετούνται μαζί με αμύθητους θησαυρούς και τα προσωπικά τους είδη σε πολυτελή ταφικά μνημεία → εκτεταμένη τυμβωρυχία ήδη από τα αρχαία χρόνια.

Κανωπικά αγγεία : Τα 4 καπάκια των κανωπικών αγγείων που συνόδευαν τη μούμια και περιείχαν τα όργανα, το καθένα στο σχήμα του κεφαλιού καθενός από τους 4 υιούς του Ώρου (Ιμσετί, Ντουαμουτέφ, Χαπί, Κεμπεχσενουέφ) στο βρετανικό μουσείο.

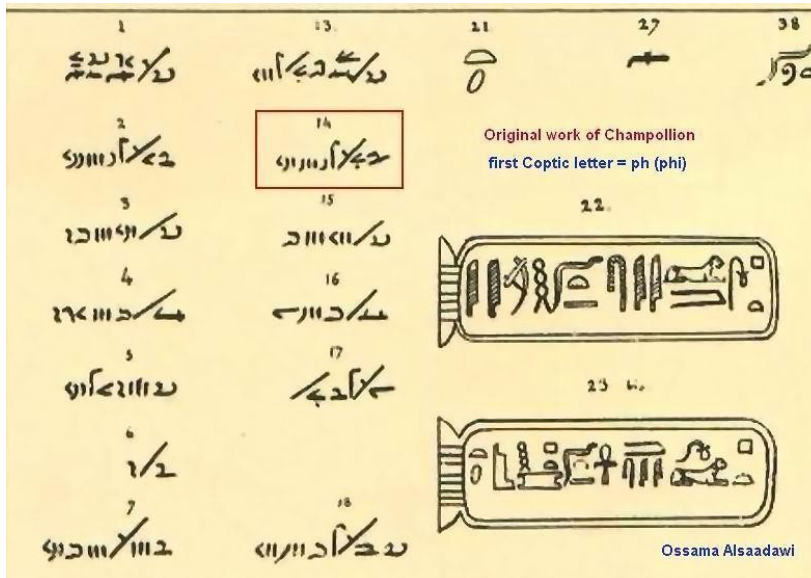
Η γραφή:

- Επινοείται και χρησιμοποιείται ήδη από την 4^η χιλιετία π. Χ. Είναι δύσκολη στην εκμάθηση, ιερογλυφική, με χαρακτήρες σύμβολα.

- Αποκρυπτογραφήθηκε το 1822 από τον Σαμπολιόν, ο οποίος διάβασε το κείμενο της Στήλης της Ροζέτας (σήμερα στο Λούβρο) που ήταν γραμμένη σε ιερογλυφική, δημόδη Αιγυπτιακή και Ελληνική γλώσσα.
- Εξειδικευμένοι τεχνίτες, οι γραφείς, αναλάμβαναν να γράφουν τα απαραίτητα έγγραφα πάνω σε παπύρους ή να καθοδηγούν συνεργεία τεχνιτών που εικονογραφούσαν ή σκόλιζαν επιγραφές σε μνημεία. Ήταν ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι, απαλλαγμένοι από φορολογία και με πολύ κύρος στην κοινωνία.

Τα γράμματα: Τα κείμενα που έχουν σωθεί κυρίως εξυμνούν τα κατορθώματα των

Φαραώ. Υπάρχουν όμως και λίγα που έχουν περιεχόμενο θρησκευτικό και λυρικό, καθώς και ελάχιστες λαϊκές διηγήσεις.

Οι επιστήμες: Η ανάγκη για να παρακολουθούνται οι

πλημμύρες του Νείλου ώθησε στην ανάπτυξη της αστρονομίας, η ανάγκη μέτρησης των εκτάσεων μετά την απόσυρση των νερών του ποταμού ανέπτυξε την πρακτική γεωμετρία, η οικοδόμηση μνημείων (πυραμίδων, ναών κλπ) στην ανάπτυξη των μαθηματικών και η ταρίχευση έδωσε ώθηση στην ανατομία και στην ιατρική.

Οι τέχνες : Τέχνες στην υπηρεσία των Φαραώ: Αρχιτεκτονική, μνημειώδης και μη γλυπτική και ζωγραφική. Έχουν επιζήσει ως τις μέρες μας γιγάντια μνημεία σαν τις πυραμίδες της Γκίζας, τεράστιοι ναοί (Λούξορ, Καρνάκ), έργα ζωγραφικής στις επιφάνειες ναών και ταφικών μνημείων που απεικονίζουν κατορθώματα των Φαραώ, αλλά και σκηνές της καθημερινής ζωής, γιγάντια αγάλματα, μικρά αγάλματα από ξύλο ή πέτρα, έργα μικροτεχνίας από διάφορα πολύτιμα και μη υλικά.

Tableau des Signes Phonétiques des Écritures Hiéroglyphique et Démotique des anciens Égyptiens

Lettres Grecques	Signes Démotiques	Signes Hiéroglyphiques
A	υ.ϖ.	
B	β.β.	
Γ	κ.κ.	
Δ	δ.δ.	
E	ε.	
Z		
H	η.η.θ.θ.	
Θ		
I	ι.ι.	
K	κ.κ.λ.λ.μ.	
Λ	λ.λ.λ.	
M	μ.μ.	
N	ν.ν.ξ.ξ.	
Ξ	ξ.	
O	ο.ο.π.π.	
Π	π.π.ρ.ρ.	
P	ρ.ρ.	
Σ	σ.σ.τ.τ.υ.υ.	
T	τ.τ.υ.υ.	
Υ		
Φ	φ.	
Ψ		
X	χ.	
Ω		
TO.		

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

1.2. Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Αναπτύσσεται στην ηπειρωτική Ελλάδα κατά την ύστερη εποχή του χαλκού (1600-1100 π. Χ.) και ονομάστηκε συμβατικά Μυκηναϊκός από το όνομα του σπουδαιότερου κέντρου της εποχής, που ήταν κατά τον Όμηρο η «ευρυάγυια και πολύχρυσος Μυκήνη». Θεωρείται η **ελληνική πρωτο-ιστορία**.

Η χώρα.

- Ο μυκηναϊκός πολιτισμός ήταν δημιούργημα πολλών ελληνικών φυλών (Δαναοί, Αχαιοί, Ίωνες, Αργεῖοι κ.α.) που δέχτηκαν επιρροές από άλλους αιγαιακούς πολιτισμούς (κυρίως από τον Μινωικό).
- Εξαπλώθηκαν στον αιγαιακό χώρο (νησιά και Κρήτη), στις ακτές της Μ. Ασίας και στην περίοδο της ακμής τους στην Κύπρο και τις ανατολικές ακτές της Μεσογείου.
- Σπουδαιότερα κέντρα: Αργολίδα (Μυκήνες, Άργος, Τίρυνθα), Λακωνία (Αμύκλες), Μεσσηνία (Πύλος), Βοιωτία (Ορχομενός, Θήβα, Γλας), Αττική (Αθήνα, Ελευσίνα, Μαραθώνας), Θεσσαλία (Ιωλκός).
- Οι εγκαταστάσεις τους συνήθως ήταν ανάκτορο και ισχυρή οχύρωση σε θέσεις επιλεγμένες ώστε να εποπτεύουν μεγάλες σε έκταση περιοχές.

Οι πηγές.

- Ως τον 19^ο αι. τα Ομηρικά έπη ήταν η μόνη πηγή. Οι ερευνητές πίστευαν ότι ήταν αποκυήματα της φαντασίας του Ομήρου
- Το 1876 ο Ερρίκος Σλήμαν έκανε την πρώτη ανασκαφή στις Μυκήνες και από τότε ακολούθησε πληθώρα σχετικών αρχαιολογικών ανακαλύψεων.
- Η αποκρυπτογράφηση της γραμμικής β' από τους Βέντρις και Τσάντγουϊκ το 1952 προσέφερε επίσης πολλές πολύτιμες πληροφορίες από τις πινακίδες της Πύλου, της Κνωσού, των Μυκηνών και της Θήβας. Είναι μια συλλαβική γραφή που αποδίδει μια πρώιμη μορφή της ελληνικής γλώσσας και ονόματα θεών και ανθρώπων γνωστών σε εμάς από τα Ομηρικά έπη. Το περιεχόμενό τους είναι κυρίως λογιστικό (όχι συνεχές κείμενο).

Ιδεογράμματα της Γραμμικής Β'

'Ανερας	Σελήνη	Κριθάρι	Αμφότες	Μαλλί	Δόρυ
Γυναίκα	Λεκάνη	Ελαια	Αγγείο με χερούλια	Κέρατο	Θέλος
Ελαφι	Τρίποδας	Κύνεπο (αρωματικό)	Φιάλη	Ρυτίδα	Ακόντιο
Αλόχο	Αγγείο	Αλεύρι	Δοχείο	Ρυτίδα αγγείο	Ακόντιο
Προβατίνα	Πιθάρι	Ελαιον	Ποτήρι	Ακόντιο	Άμμα με τροχός
Κριαρι	Κανατά	Κρασι	Βαθύ κύπελλο	Ύφρασμα	Άμμα χωρίς τροχός
Κατοίκα	Κανατούλα	Χαλκός	Κύνελλο με χερούλια	Χιτώνας	Άμμα
Γουρούνη	Υδρία	Χρυσός	Ρυτίδα	Ακόντιο	Τροχός
Βόδι	Υδρία με 3 πόδια	Ακόντιο	Κουτάλι	Ακόντιο	Ακόντιο
Σιτάρι	Κύνελλο	Κρόκος	Κουτάλι	Ακόντιο	Ακόντιο

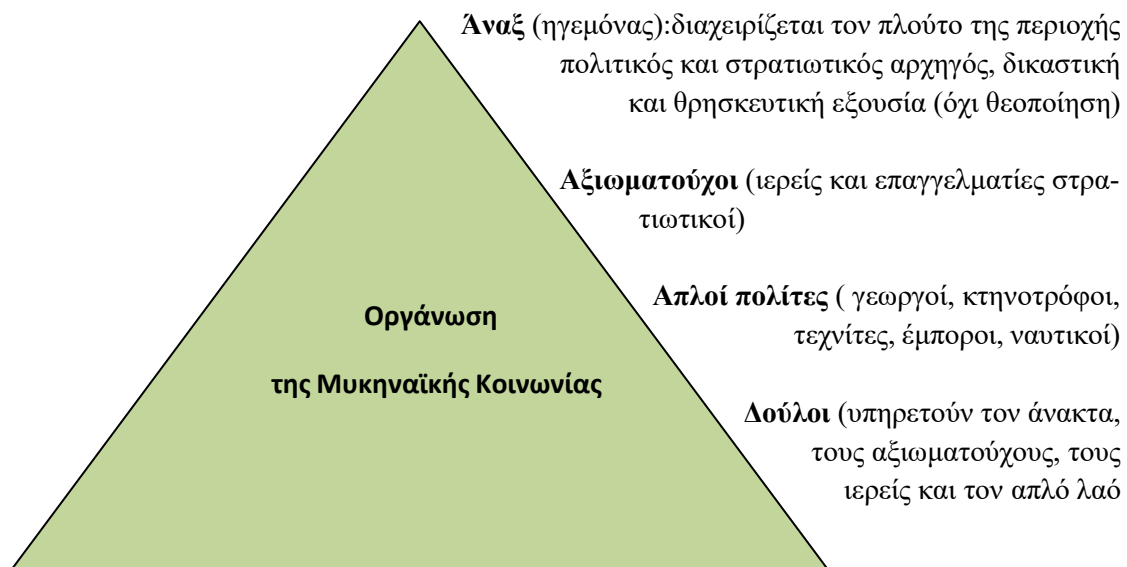
a	da	ja	ka	ma	na	pa	qa	ra	sa	ta	wa	za
e	de	je	ke	me	ne	pe	qe	re	se	te	we	ze
i	di		ki	mi	ni	pi	qi	ri	si	ti	wi	
o	do	jo	ko	ma	no	po	qo	ro	so	to	wo	zo
u	du	ju	ku	mu	nu	pu		ru	su	tu		

 t(i)-ri-po-de *tripodes 'tripod'	 a-k(o)-so-ne *aksones 'axes'	 d(e)-re-u-ko *dleukos 'new wine'
 tu-ka-te *thugater 'daughter'	 pa-ka-na *phasgana 'swords'	 ko-wo *korwos 'boy'
 wa-na-k(a) *wanak 'king'	 a ₃ -ku-p(i)-ti-jo *aiguptios 'Egyptian'	

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση του μυκηναϊκού κόσμου

- Οικονομικές σχέσεις βασισμένες στο εμπόριο. Μετά το 1500 π. Χ. η ανάπτυξη είναι έντονη, αρχίζει η έξοδος στο Αιγαίο και υπάρχει έντονη οικοδομική δραστηριότητα σε μνημειώδη κτίσματα (μέγαρα σε οχυρωμένες ακροπόλεις).
- Επίκεντρο οικονομικής δραστηριότητας : το **μέγαρο**.
- Ασχολίες των υπηκόων: γεωργοί, κτηνοτρόφοι, τεχνίτες (κεραμουργοί, χρυσοχόοι, χαλκουργοί, ξυλουργοί, ναυπηγοί, αρωματοποιοί, γιατροί κλπ), έμποροι και ναυτικοί.
- Ο ηγεμόνας διαχειρίζεται τον πλούτο της περιοχής. Είναι πολιτικός και στρατιωτικός αρχηγός, έχει εξουσία δικαστική και θρησκευτική, αλλά δεν υπάρχει θεοκρατική οργάνωση ούτε ισχυρό ιερατείο.

- Σύμφωνα με τις πινακίδες της Πύλου ανώτατος άρχοντας ήταν ο **άνακτας** (wa-na-ka), υποτελείς του ήταν οι τοπικοί άρχοντες, διοικητές περιφερειών: **λααγέτας** (ra-wa-ke-ta), από το λαός+ηγούμεναι. Στην τάξη των ευγενών αναφέρονται οι **επέτες** (e-qe-ta), από το έπομαι = ακολουθώ. Σημαντικός τίτλος στην περιφερειακή διοίκηση ήταν και αυτός του **τελεστή** (te-re-ta), ενώ στους Μυκηναίους λιγότερο τιμητικός ήταν ο τίτλος **βασιλεύς** (qa-si-re-u), που σημαίνει απλά τον επικεφαλής ομάδας, ο οποίος όμως αναβαθμίζεται κατά τα Ομηρικά χρόνια και δηλώνει πια τον ανώτατο άρχοντα.
- Παρά τα κοινά χαρακτηριστικά των επί μέρους περιοχών φαίνεται ότι δεν υπήρξε ενιαίο μυκηναϊκό κράτος, αλλά 4-5 μεγαλύτερα και άλλα τόσα μικρότερα ομοσπονδιακά κράτη. Ίσως τα κράτη αυτά να ήταν φόρου υποτελή στις Μυκήνες.

Η εξάπλωση.

- ▶ Το εμπόριο προκαλεί στροφή προς τη θάλασσα.
- ▶ Στα τέλη του 15^{ου} π. Χ. αι. οι Μυκηναίοι κυριαρχούν στην Κρήτη, καταλαμβάνουν την Κνωσό και επιβάλλουν Μυκηναϊκή θαλασσοκρατία στο Αιγαίο
- ▶ Τους επόμενους δυο αιώνες επεκτείνονται στην Κύπρο, εξελληνίζοντάς την, στη Φοινίκη (Ουγκαρίτ), την Παλαιστίνη και την Αίγυπτο (εμπορικές δραστηριότητες). Αναπτύσσουν σχέσεις με τους Χετταίους (πινακίδες Χαπτούσα-Βασιλιάς των Αχιγιάβα).
- ▶ Στις αρχές του 12^{ου} αι. εισβάλλουν με τους λαούς της θάλασσας στην Αίγυπτο (Αχαϊβάσα). Επεκτείνονται προς τη δυτική Μεσόγειο (Κάτω Ιταλία, Σικελία, Σαρδηνία, ανατολικές ακτές Ισπανίας) Στρέφονται προς βορρά, προς τον Εύξεινο Πόντο (πρώτες ύλες, μέταλλα). Τρωική εκστρατεία (πιθανώς για έλεγχο Ελλησπόντου-1184 π. Χ. σύμφωνα με την παράδοση, αλλά μάλλον συνέβη προς τα τέλη του 13^{ου} αι.).

Η παρακμή.

- ▶ Από τις αρχές του 12^{ου} αι. δυσκολία στις εμπορικές επαφές με χώρες της Ανατολής λόγω επιδρομών των λαών της θάλασσας, που προκάλεσαν αποδυνάμωση σε άλλοτε ισχυρά βασίλεια (κατάλυση κράτους Χετταίων, οικονομική αποδυνάμωση Κύπρου, Αιγύπτου). Άσχετα αν σε αυτές συμμετείχαν κάποιοι Αχαιοί, οι επιδρομές εν τέλει είχαν μοιραίο αποτέλεσμα και για τους Μυκηναίους, κλονίζοντας την οικονομία των Μυκηνών και συμβάλλοντας στη διάλυση του μυκηναϊκού κόσμου.
- ▶ Εσωτερικές διενέξεις και συγκρούσεις ολοκλήρωσαν την καταστροφή.

Ο πολιτισμός

Ενοποιητικά χαρακτηριστικά του μυκηναϊκού κόσμου που επιβεβαιώνουν την πολιτιστική του συνοχή:

- Η κοινή γλώσσα (πρώιμη μορφή της ελληνικής)
- Κοινές θρησκευτικές δοξασίες (λατρείες και ονόματα θεών)
- Ομοιομορφία στις πτυχές του υλικού βίου (τέχνη, πολεμικός εξοπλισμός, ενδυμασία, καλλωπισμός κλπ)

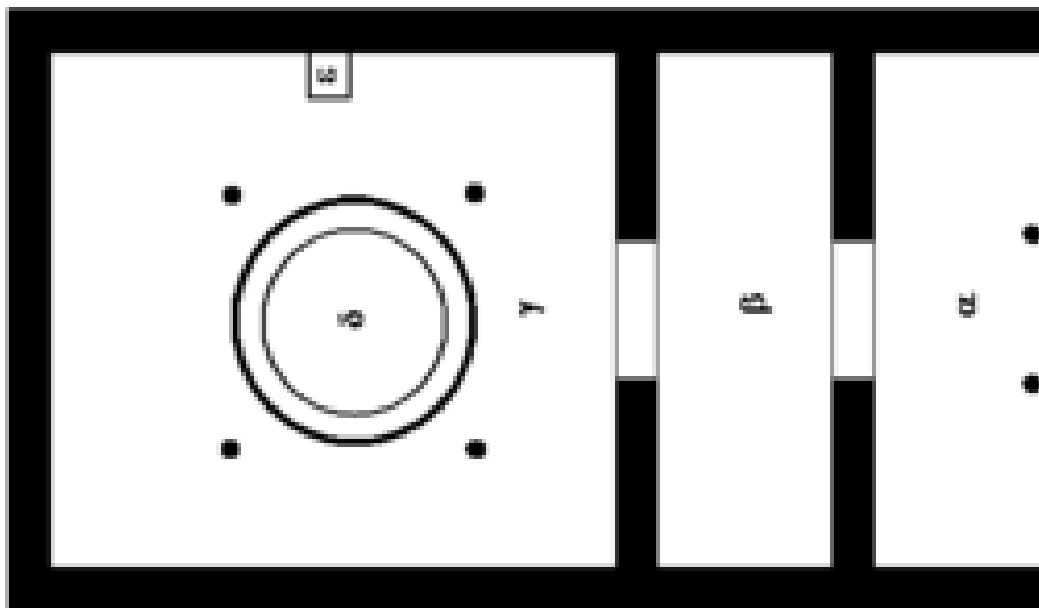
Η μυκηναϊκή τέχνη

- ▶ Χαρακτηριστικά αυστηρής συγκρότησης
- ▶ Τεχνίτες και καλλιτέχνες εξαρτώνται από τα ανάκτορα και καλύπτουν αισθητικές και ιδεολογικές ανάγκες των ανακτόρων

Μυκηναϊκή αρχιτεκτονική: - Οχυρωμένες ακρόπολεις με ανάκτορα
- Ταφικές κατασκευές

Ανάκτορα: Σε επιλεγμένες θέσεις, περιβάλλονται από υψηλά τείχη

Πυρήνας το **μέγαρο** (ορθογώνιο οικοδόμημα, ανοιχτός χώρος μπροστά που επικοινωνεί με την αυλή(α)-προθάλαμος {πρόδομος}(β)-κυρίως μέγαρο (γ) με εστία στη μέση (δ) και 4 κίονες περιμετρικά της που στηρίζουν την οροφή. Στη δεξιά πλευρά της αίθουσας βρίσκεται ο θρόνος(ε)). Δεξιά και αριστερά του μεγάρου και της αυλής υπάρχουν πολλά διαμερίσματα.

Ταφικές κατασκευές: Ξεχωρίζουν οι θολωτοί τάφοι (κτιστός θάλαμος σε σχήμα κυψέλης- είσοδος μεγάλη με τριγωνική απόληξη, στην οποία οδηγεί μακρύς διάδρομος με κτιστές πλευρές. Η θύρα ήταν μάλλον ξύλινη) Μετά την ταφή θάλαμος

και διάδρομος καλύπτονταν με χόμα (τούμπα, μικρός λόφος). Σπουδαιότερο δείγμα:
Ο θησαυρός του Ατρέως στις Μυκήνες.

Μυκηναϊκή ζωγραφική

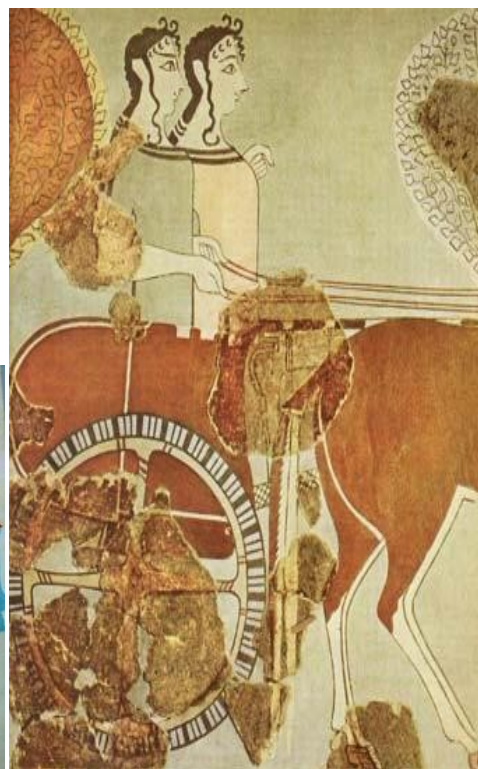
Τοιχογραφίες και αγγειογραφικές παραστάσεις υψηλής ποιότητας ==> έμπειροι καλλιτέχνες

Επιρροή από μινωικό πολιτισμό, διαφορετική θεματογραφία

Τελετουργικές και πολεμικές σκηνές, ή σκηνές κυνηγιού

Από 12^ο αι. έχουμε σχηματοποίηση των φυτικών και ζωικών θεμάτων και υποβάθμισή τους σε απλά διακοσμητικά σχέδια

Οι αντιλήψεις των Μυκηναίων επηρέασαν την αισθητική τους και δημιούργησαν το ιδιαίτερο καλλιτεχνικό ύφος τους.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (Από το 1100 π. Χ ως το 323 π. Χ.)

2.1 Η Ομηρική εποχή (1100 π. Χ. -750 π. Χ.)

- Ως αρχή της ελληνικής ιστορίας θεωρείται η περίοδος μετά την κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου, το 1100 π. Χ. περίπου.
- Από τον 11^ο ως τον 9^ο αι. π. Χ. έχουμε ένα μεταβατικό στάδιο αναστατώσεων και μετακινήσεων πληθυσμών που οδήγησε τελικά σε μόνιμες εγκαταστάσεις και στις δυο πλευρές του Αιγαίου. Το διάστημα αυτό παλαιότερα αποκαλείτο από τους ερευνητές Ελληνικός Μεσαίωνας ή σκοτεινοί χρόνοι. Σήμερα θεωρείται περίοδος ανασυγκρότησης, οργανωτικής δημιουργίας και θεμελίωσης του ελληνικού πολιτισμού.
- Πηγές για την περίοδο αυτή είναι τα Ομηρικά έπη και η αρχαιολογική έρευνα, η δε εποχή ονομάζεται συμβατικά Ομηρική εποχή.

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός

Μέσα 11^{ου} π. Χ. αι – 9^ο π. Χ. αι. ελληνικά φύλα πιεζόμενα από τους Δωριείς, η σταδιακή εγκατάσταση των οποίων σε πεδιάδες και πόλεις δημιούργησε δημογραφικό πρόβλημα μετακινούνται από την ηπειρωτική Ελλάδα, μέσω των νησιών του Αιγαίου, στις δυτικές ακτές της Μ. Ασίας. Συγκεκριμένα:

- 1) Οι **Αιολείς**, ελληνικά φύλα που μιλούσαν την αιολική διάλεκτο
  - ▶ Μετακινούνται από τη Θεσσαλία προς το ΒΑ Αιγαίο
  - ▶ Εγκαθίστανται στην Τένεδο και τη Λέσβο και στα απέναντί τους παράλια της Μ. Ασίας, στην περιοχή που ονομάστηκε **Αιολίς**.
- 2) Οι **Ίωνες**, με άλλα ελληνικά φύλα (Δρύοπες, Μολοσσούς, Αρκάδες, Φωκείς, Μάγνητες κλπ)
  - ▶ από την Αττική, την Εύβοια και τη ΒΑ Πελοπόννησο μετακινούνται μέσω των Κυκλάδων προς Σάμο, Χίο και την απέναντι ακτή
  - ▶ Ιδρύουν δώδεκα νέες πόλεις τη Μ. Ασία, οι οποίες στη συνέχεια συγκρότησαν το **Πανιώνιο**, θρησκευτική ένωση με κέντρο το ναό του Ποσειδώνα στο ακρωτήριο της Μυκάλης.
  - ▶ Εξαπλώνονται σταδιακά στη μικρασιατική ακτή σε βάρος των άλλων φύλων, με αποτέλεσμα η περιοχή να ονομαστεί **Ιωνία**.
- 3) Οι Δωριείς, αν και δεν πιεζόντουσαν από άλλα φύλα, γνώρισαν τη θάλασσα και
  - ▶ Αναχώρησαν από την κεντρική και νότια Πελοπόννησο (Λακωνία, Επίδαυρο, Τροιζήνα) και εγκαταστάθηκαν αρχικά σε νησιά του νότιου και ΝΑ Αιγαίου (Μήλο, Θήρα, Κρήτη, Ρόδο, Κω και στη συνέχεια στις ΝΔ ακτές της Μ. Ασίας.
  - ▶ Ίδρυσαν εκεί πόλεις, έξι από τις οποίες συγκρότησαν τη **δωρική εξάπολη**, θρησκευτική ένωση με κέντρο ο ιερό του Απόλλωνα στο Τριόπιο ακρωτήριο της Κνίδου.

Οι άποικοι δημιουργούν μόνιμες εγκαταστάσεις, επεκτείνονται προοδευτικά στην ενδοχώρα και αναμειγνύονται μεταξύ τους και με τους γηγενείς πληθυσμούς.

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

A) Η οικονομία

Βάση της οικονομικής ανάπτυξης είναι η γη.

Έχουμε μια μορφή κλειστής αγροτικής οικονομίας (Τα μέλη μιας οικογένειας και όσοι εξαρτώνται από αυτή συγκροτούν τον οίκο και επιτελούν όλες τις παραγωγικές εργασίες.)

Δεν υπάρχει βιοτεχνική ανάπτυξη.

Τα παραγόμενα αγαθά καταναλώνονται εντός του οίκου

Η έλλειψη αγαθών αναπληρώνεται με ανταλλακτικό εμπόριο, ανταλλαγή δώρων, πόλεμο ή πειρατεία)

Για την αξιολόγηση των αγαθών χρησιμοποιείται ως μέτρο το βόδι, δέρματα ζώων, μέταλλα ή και δούλοι.

Το εξωτερικό εμπόριο (μέταλλα, δούλοι) διεξάγεται από τους Φοίνικες.

B) Η κοινωνία

Μονάδα κοινωνικής συγκρότησης : ο **οίκος**.

Τα μέλη του που συνδέονταν με συγγενικούς δεσμούς γίνονταν κάτοχοι γης και αποκτούσαν οικονομική ισχύ. Αυτοί ήταν οι **άριστοι** (ευγενείς)

Όσοι δεν είχαν συγγενικούς δεσμούς με τους άριστους ήταν το **πλήθος**

Οι τεχνίτες που εξυπηρετούν τις ανάγκες του οίκου ή γειτονικών οίκων και οικονομικά εξαρτημένοι από αυτούς είναι οι **δημιουργοί**.

Οι **δούλοι**, τέλος, αποτελούν περιουσιακό στοιχείο του οίκου. Έχουν αποκτηθεί από πολέμους ή από πειρατεία.

Γ) Η πολιτική οργάνωση

Βασίζεται στους συγγενικούς δεσμούς (Φ(ρ)ατρίες, γένη → Φυλές → Φύλα → Κράτος).

Οι πρώτες ελληνικές κοινωνίες οργανώνονται με φυλετικά κριτήρια.

Φυλετικό κράτος μπορεί να προκύψει και από διάσπαση φύλου ή από ένωση φυλών του ίδιου φύλου.

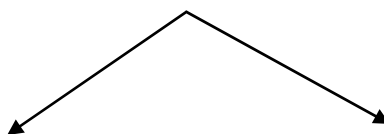
Η ανάγκη για αντιμετώπιση προβλημάτων οδηγεί στην πολιτική οργάνωση

Όταν επέρχεται μόνιμη εγκατάσταση οι βασιλείς γίνονται κληρονομικοί

Εσωτερική διάρθρωση του κράτους

ΒΑΣΙΛΙΑΣ

(Αρχηγός του στρατού στον πόλεμο – θρησκευτική και δικαστική εξουσία στην ειρήνη)

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ

(Συμβούλιο ευγενών αρχηγών ισχυρών γενών. Ονομάζονται και αυτοί βασιλείς. Σιγά σιγά περιορίζουν την εξουσία του βασιλιά)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΛΗΜΟΥ

(Πλήθος, κυρίως πολεμιστές)

Την ομηρική περίοδο διαμορφώνονται όλοι οι πολιτικοί θεσμοί που οδήγησαν από τα μέσα του 8^{ου} αι. π. Χ. στην πολιτική συγκρότηση των ελληνικών κοινωνιών.

Δ) Ο πολιτισμός

Γραφή: Μετά την πτώση των μυκηναϊκών ανακτόρων, η γραμμική Β' λησμονήθηκε.

Για τρεις περίπου αιώνες δεν χρησιμοποιείται γραφή στον ελλαδικό χώρο

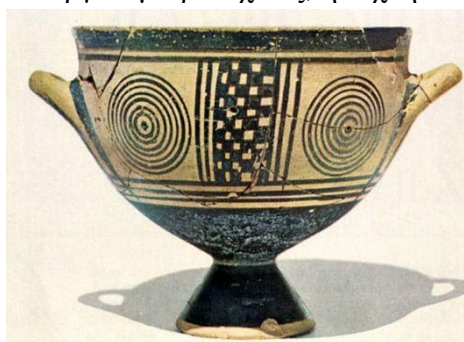
Τέλη 9^{ου} προς αρχές 8^{ου} αιώνα επανεμφανίζεται η γραφή μετά την εισαγωγή του φοινικικού αλφαβήτου. Τα σύμβολα του φοινικικού αλφαβήτου προσαρμόστηκαν στις φωνητικές αξίες της ελληνικής γλώσσας, ορισμένα σύμβολα αντιστοιχίστηκαν με τα ελληνικά φωνήεντα και έτσι προέκυψε η πρώτη αλφαβητική γραφή στην ιστορία.

Θρησκεία: Κατά την ομηρική εποχή αρχίζουν να δημιουργούνται τα πρώτα ιερά που σταδιακά αποκτούν πανελλήνιο χαρακτήρα. Παγώνονται οι θρησκευτικές αντιλήψεις που συγκροτούν το ολυμπιακό δωδεκάθεο.

Λογοτεχνία: Διαμορφώνεται η πρώτη προφορική ελληνική ποίηση, η επική ποίηση.

Υπόβαθρό της τραγούδια με ηρωικό περιεχόμενο από τη μυκηναϊκή εποχή. Οι Έλληνες της Μ. Ασίας συγκροτούν τα ομηρικά έπη. Οι ραψωδοί τα τραγουδούσαν στο λαό στα πανηγύρια ή στους ευγενείς στα μέγαρά τους. Η παράδοση θέλει ως δημιουργό των ομηρικών επών τον Όμηρο (Ιλιάδα-Οδύσσεια)

Τέχνη: Λόγω των γεωμετρικών σχεδίων που κυριαρχούν στη διακόσμηση αγγείων και έργων μικροτεχνίας, η τέχνη ονομάστηκε **γεωμετρική**.

	Όνομα σημειωτών	Φθογγική ἀξία	Μορφή σημειωτική	Μορφή ἐλληνική	Φθογγική ἀξία	Όνομα ἐλληνικόν
1	ἄλφα	ἄ	Α	Α	α	ἄλφα
2	βέτα	β	Β	ΒΒ	β	βῆτα
3	γάμμα	γ	Γ	Γ	γ	γάμμα
4	δέλτα	δ	Δ	Δ	δ	δέλτα
5	ἠέ	ἠ	Ξ	Ξ	ε	εῖ-ἦ(ψιλόν)
6	βάου	Ϝ	Υ	ΥϜ	Ϝ	βαῦ
7	ζῆιν	ζ	Ι	Ι	ζ	ζῆτα
8	ἦε	ἦ	Θ	Θ	ἦ	ἦτα
9	θέτα	θ	⊕	⊕	θ	θῆτα
10	ἰόδ	ἰ	Ϛ	Ϛ	ι	ἰώτα
11	κάρ	κ	Χ	Χ	κ	κάρπα
12	λάμβ	λ	Λ	ΛΛ	λ	λάμβδα
13	μῆμ	μ	Ϟ	Ϟ	μ	μῦ
14	νοῦν	ν	Υ	Υ	ν	νῦ
15	σάμει	σ	Ξ			
16	ὄγιν	ὄ	Ο	Ο	ο	οῦ,ὄ(μικρόν)
17	πέ	π	Π	ΠΠ	π	πεῖ
18	σάϛε	σϛ	Ϟ			
19	κόφ	κ	Φ	Φ	κ	κόππα
20	ρόε	ρ	Ρ	Ρ	ρ	ρῶ
21	εῖν	εῖ	Ϟ	Μ	ε	εαν(δίγραμμα)
22	τάου	τ	Τ	Τ	τ	ταῦ
23				ΥΥ	ῶ=ου	ῶ(ψιλόν)

Α	Κ	Γ	Δ	Δ	Ξ	Υ	Υ	Ι	Ζ	Θ	⊕	⊙
aleph	beth	gimel	daleth		he	waw		zayin	heth	teth		
'	b	g	d		h	w		z	h	t		
Ϛ	ϛ	ϙ	Ϙ	Υ	Λ	Λ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	Ξ	ϙ
yod		kaph		lamed		mem		nun	samekh			
y		k		l		m		n	s			
Ο	Ϛ	ϛ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ	ϙ
ayin	pe	sade	qoph	resh		shin		taw				
'	p	s	q	r		sh/s		t				

2.2 Η Αρχαϊκή εποχή (750-480 π. Χ.)

- Ονομάσθηκε έτσι διότι προετοίμασε και υπήρξε **αρχή** της οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής εξέλιξης του ελληνικού κόσμου.
- Χρονικά εκτείνεται από τα μέσα του 8^{ου} αι. ως την α' εικοσαετία του 5^{ου} αι. π. Χ.
- Οργανώνονται πόλεις –κράτη και ιδρύονται αποικίες (Δεύτερος ελληνικός αποικισμός)
- Ο 7^{ος} και ο 6^{ος} αι. π. Χ. αποτελούν περίοδο πνευματικών αναζητήσεων και διαμόρφωσης του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.
- Η περίοδος τελειώνει με νικηφόρους αγώνες των Ελλήνων κατά των βαρβάρων (Περσικοί πόλεμοι), ενισχύεται η εθνική συνείδηση και επικυρώνεται η αποτελεσματικότητα του θεσμού της πόλης-κράτους.

Η γένεση της πόλης-κράτους

Ο όρος περιλαμβάνει την ιδέα του χώρου (μία πόλη με ή χωρίς την ευρύτερη περιοχή της), αλλά και της οργανωμένης κοινότητας ανθρώπων κάτω από μία εξουσία (για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων).

Συστατικά στοιχεία:

- Γεωγραφικό συστατικό: Τειχισμένο συνήθως κέντρο άσκησης εξουσίας (πόλις ή άστυ) και η ευρύτερη περιοχή με μικρότερους οικισμούς (κώμες) που ήταν η ύπαιθρος χώρα.
- Οργανωτικό συστατικό: **Συμμετοχή** των πολιτών στη διαχείριση των κοινών και στη λήψη αποφάσεων. Ο τρόπος άσκησης εξουσίας και το μέγεθος της συμμετοχής των πολιτών ορίζει το **πολίτευμα**.

Οι πολίτες που συμβιούν σε μια πόλη έχουν τρεις βασικές επιδιώξεις:

- Ελευθερία** (αγωνίζονται για την υπεράσπιση της)
- Αυτονομία** (συμβάλλουν στη διακυβέρνηση ψηφίζοντας νόμους)
- Αυτάρκεια** (συμμετέχουν στην παραγωγή για να καλύψουν τις ανάγκες τους)

Η σημασία του θεσμού της πόλης-κράτους

- Οι τρεις αυτές επιδιώξεις (ελευθερία, αυτονομία, αυτάρκεια) εμπόδισαν τη δημιουργία ενιαίου ελληνικού κράτους, γιατί καλλιέργησαν τοπικισμούς, υπερτόνισαν τις διαφορές μεταξύ των ελλήνων, με συνέπεια εμφύλιες συγκρούσεις.
- Παρόλα αυτά, οι ίδιες ακριβώς επιδιώξεις μετέτρεψαν τον κάτοικο της πόλης σε **πολίτη**, με **πολιτική** δραστηριότητα. **Συνέπεια** ήταν μια σειρά από επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού, ο οποίος γεννήθηκε μέσα από τη λειτουργία της πόλης – κράτους:
  - Δημοκρατία
  - Ποίηση (θέατρο)
  - Φιλοσοφία
  - Ρητορεία
  - Πολεοδομία
  - Επιστήμη

Η οικονομική και κοινωνική οργάνωση

Δεν είχαν όλες οι πόλεις-κράτη την ίδια οργάνωση. Οι συνθήκες, που ήταν διαφορετικές από περιοχή σε περιοχή, οδήγησαν σταδιακά στη συγκρότηση διαφορετικών πόλεων-κρατών.

Στη Μικρά Ασία: Στη διάρκεια του πρώτου αποικισμού έχουμε μετακίνηση ελληνικών φύλων, αυτονόμηση πληθυσμών, μόνιμη εγκατάσταση σε περιοχές με ιδιαίτερα χωροταξικά ή λατρευτικά κλπ χαρακτηριστικά, πιθανή ανάμιξη με τμήματα άλλων φύλων και δημιουργία πόλεων –κρατών.

Στον ελλαδικό χώρο: Έχουμε τρία είδη συγκρότησης:

- ▶ Τμήματα διαφορετικών φύλων ανεξαρτητοποιούνται και οργανώνονται μεταξύ τους δημιουργώντας πόλεις –κράτη
- ▶ Γειτονικές κοινότητες συνενώνονται σε ενιαία πόλη –κράτος (**συνοικισμός**)
- ▶ Ομάδες ανθρώπων αποσπώνται από τις κώμες και συγκροτούν ενιαία διοίκηση σε πόλη –κράτος (**συνοικισμός**)

Η κρίση του ομηρικού κόσμου

- Προς τα τέλη του 9^{ου} αι. π. Χ. η αύξηση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τις περιορισμένες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, τη συγκέντρωση γης στα χέρια λίγων, την απουσία εργασιακής εξειδίκευσης και την έλλειψη εναλλακτικών πόρων έφεραν την παρακμή.
- Η αμφισβήτηση της βασιλικής εξουσίας από τους ευγενείς (αγαθοί, εσθλοί, άριστοι, ευπατρίδες, ιππείς) είναι επίσης χαρακτηριστικό της κρίσης.
- Η πολυπληθής τάξη των μικρών και μεσαίων καλλιεργητών και των ακτημόνων (πλήθος, όγλος, κακοί) βλέπει πολλά μέλη της να πλουτίζουν από το εμπόριο, τη ναυτιλία, τη βιοτεχνία και αναζητά σιγά σιγά την πολιτική εξίσωση με τους ευγενείς.
- Η ανάπτυξη του θεσμού της δουλείας (Αθήνα: χρέη προς τους ευγενείς Σπάρτη: κατακτητικοί πόλεμοι) συνδυάζεται με την αντίληψη ότι ο ελεύθερος πολίτης πρέπει να είναι απαλλαγμένος από εργασίες, ώστε να ασχολείται με τις υποθέσεις της πόλης.

Η αντιμετώπιση της κρίσης

Η κλειστή αγροτική οικονομία δεν ευνοούσε την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων. Η λύση δόθηκε με :

- Ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου (Αθήνα)
- Κατακτητικούς πολέμους και εδαφική επέκταση (Σπάρτη, Άργος, Ήλιδα)
- Ίδρυση αποικιών (Κόρινθος, Μέγαρα, Χαλκίδα, Μίλητος κ.α.)

Τμήματα του ελληνικού κόσμου που απομονώθηκαν (Αρκάδες, Αιτωλοί, Ακαρνανές, Ηπειρώτες, Μακεδόνες) διατήρησαν τη φυλετική οργάνωση και δεν ακολούθησαν την ίδια οικονομική πορεία.

Ο δεύτερος ελληνικός αποικισμός (8^{ος}-6^{ος} αι. π. Χ.)

Αποικίζω = στέλνω μακριά από τον οίκο, από την πατρίδα. Ο όρος αναφέρεται στην αναγκαστική μετακίνηση ομάδας ανθρώπων, την εγκατάσταση σε άλλη περιοχή και τη δημιουργία νέας πόλης.

Διαφορές από τον πρώτο ελληνικό αποικισμό

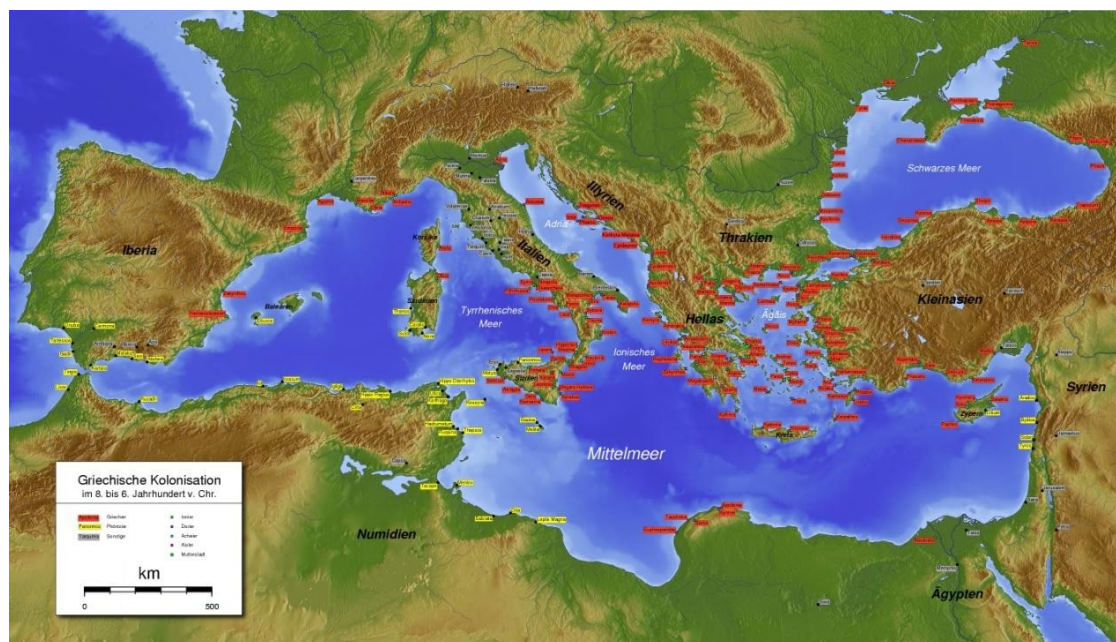
- α) Η όλη επιχείρηση οργανώνεται από τη μητρόπολη
- β) Η νέα πόλη-κράτος είναι αυτόνομη και αυτάρκης
- γ) Οι δεσμοί με τη μητρόπολη είναι χαλαροί, αλλά σπάνια εχθρικοί

Αίτια του δευτέρου ελληνικού αποικισμού

1. Η **στενοχωρία**, δηλαδή η έλλειψη καλλιεργήσιμων γαιών, λόγω του υπερπληθυσμού
2. Η έλλειψη πρώτων υλών (κυρίως μετάλλων)
3. Η ανάγκη αναζήτησης νέων αγορών
4. Οι εσωτερικές πολιτικές κρίσεις που οδηγούσαν τους ηττηθέντες σε απομόνωση
5. Οι γνώσεις που είχαν οι Έλληνες για τους θαλάσσιους δρόμους και τις περιοχές πιθανής εγκατάστασης
6. Ο ρισκοκίνδυνος χαρακτήρας των Ελλήνων, όπως μας τον παραδίδει ο Όμηρος στην Οδύσσεια

Χαρακτηριστικά του δεύτερου ελληνικού αποικισμού:

- Εξάπλωση στα όρια του τότε γνωστού κόσμου (Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος) περιορίζοντας τη δραστηριότητα των Φοινίκων

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82#/media/File:Griechischen_und_ph%C3%B6nizischen_Kolonien.jpg

- Οι Έλληνες μεταφέρουν στις αποικίες όλα τα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού (θρησκεία, πολιτικές πρακτικές, αισθητική, τρόπο ζωής), αλλά αλληλεπιδρούν με τους ντόπιους πληθυσμούς (π.χ. διάδοση χαλκιδικού αλφαβήτου, του προγόνου του λατινικού αλφαβήτου, στους ιταλικούς λαούς)

Στη φωτογραφία: Χρυσός στατήρ Κροίσου Λυδίας, 561-546π.Χ.
 Εμπροσθότυπος: Δύο πρόσθια λιονταριού και βοδιού αντιμέτωπα.
 Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο.

Περισσότερες πληροφορίες για τα νομίσματα στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.ime.gr/chronos/04/gr/economy/index.html>

- Για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται αργυρώνητοι (αγορασμένοι) δούλοι ως παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης

Τα πολιτεύματα

- Βασικός θεσμός πολιτικής οργάνωσης είναι η πόλη-κράτος.
- Στα πλαίσια της πόλης – κράτους αναπτύσσονται ισχυρές κοινωνικές τάξεις, οι οποίες ασκούν εξουσία
- Η εξέλιξη του πολιτεύματος είναι διαφορετική σε κάθε πόλη-κράτος
- Σε γενικές γραμμές πάντως η εξέλιξη του πολιτεύματος ακολουθεί την παρακάτω πορεία:

Βασιλεία → Αριστοκρατία → Ολιγαρχία → Τυραννίδα → Δημοκρατία

1. Η **βασιλεία** παρακμάζει με τη δημιουργία των πόλεων-κρατών και διατηρείται μόνο σε περιοχές που διατήρησαν το φυλετικό τρόπο οργάνωσης και δε δημιούργησαν πόλεις-κράτη (Ήπειρος, Μακεδονία κλπ)
2. Η επικράτηση των ευγενών έφερε την εγκαθίδρυση **αριστοκρατικών πολιτευμάτων**. Η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των αρίστων, που αντλούν δύναμη από την καταγωγή τους και την κατοχή γης.
3. Η ανάπτυξη του εμπορίου και της βιοτεχνίας φέρνει στο προσκήνιο νέες κοινωνικές ομάδες που διεκδικούν την εξουσία. Η ανάπτυξη της **οπλιτικής φάλαγγας**, στην οποία συμμετείχαν όσοι πολίτες μπορούσαν να αποκτήσουν όπλα,

διευκόλυνε την πρόσβαση στην εξουσία, διότι καλλιεργούσε την ιδέα της ισότητας σε όλα τα επίπεδα.

Στα τέλη του 7^{ου} και αρχές του 6^{ου} αι. π. Χ. έχουμε οξύνση των διαφορών ανάμεσα σε ευγενείς, από τη μία μεριά, πλούσιους και πλήθος από την άλλη. Η κατάσταση αντιμετωπίστηκε με καταγραφή του άγραφου εθιμικού δικαίου από άτομα κοινής αποδοχής, από την τάξη των ευγενών, τους **νομοθέτες** ή **αισυμνήτες** (Ζάλευκος και Χαρώνδας στις αποικίες της Δύσης, Πιττακός ο Μυτιληναίος, ο Λυκούργος στη Σπάρτη, ο Δράκων και ο Σόλων στην Αθήνα). Με την καταγραφή των νόμων διευρύνεται η πολιτική βάση, αφού δίνεται δικαίωμα σε περισσότερους πολίτες να συμμετέχουν στα κοινά ανάλογα με την οικονομική κατάστασή τους. Το πολίτευμα λοιπόν μεταβάλλεται σε **ολιγαρχικό/τιμοκρατικό**.

4. Η ολιγαρχία δεν έλυσε τα προβλήματα του πλήθους. Οι αντιθέσεις οξύνθηκαν και υποδαυλίστηκαν από πρόσωπα που επιθυμούσαν να εκμεταλλευθούν τις κοινωνικές ταραχές για δική τους αναρρίχηση στην εξουσία. Η προσωπική εξουσία που επέβαλαν ονομάστηκε **τυραννίδα** (η λέξη τύραννος έχει μάλλον λυδική προέλευση). Ορισμένοι τύραννοι υπήρξαν καλοί ηγέτες και φρόντισαν για την ανάπτυξη της πόλης τους και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των πολιτών (Πολυκράτης ο Σάμιος, Περίανδρος ο Κορίνθιος, Θεαγένης ο Μεγαρεύς, Πεισίστρατος ο Αθηναίος). Οι περισσότεροι είχαν βίαιο τέλος. Μετά το τέλος των τυραννικών καθεστώτων, στις περισσότερες πόλεις είχαμε επιστροφή στα ολιγαρχικά πολιτεύματα.

5. Μετά την πτώση των τυραννικών καθεστώτων σε λίγες πόλεις μεταξύ των οποίων και η Αθήνα, έγιναν μεταρρυθμίσεις που άνοιξαν το δρόμο προς τη **δημοκρατία** (μεταρρύθμιση Κλεισθένη). Στο δημοκρατικό πολίτευμα κυρίαρχο πολιτειακό όργανο

είναι η **Εκκλησία του Δήμου**, δηλαδή η συνέλευση όλων των ενηλίκων κατοίκων που είχαν πολιτικά δικαιώματα. Κάθε πολίτης μπορεί να πάρει το λόγο και να διατυπώσει ελεύθερα την άποψή του (**ισηγορία**), καθώς επίσης και να διαμορφώσει και να ψηφίσει τους νόμους (**ισονομία**).

Ενώ η Αθήνα βίωσε όλα τα συστήματα διακυβέρνησης, η Σπάρτη από τον 7^ο αι. π.Χ. ως τη ρωμαϊκή κατάκτηση το 2^ο αι. π. Χ. είχε ολιγαρχικό πολίτευμα.

Ο πολιτισμός

- Ο **ποιητικός λόγος** αποκτά προσωπικό ύφος, εκφράζει βιώματα και συναισθήματα
- Γέννηση **φιλοσοφίας** (από την Ιωνία, φυσικοί φιλόσοφοι) και **ιστορίας** (λογογράφοι, Ηρόδοτος)
- Στην **τέχνη**, μετά την πρώτη «ανατολίζουσα» φάση διαμορφώνονται χαρακτηριστικά που προβάλλουν τις ελληνικές αισθητικές αντιλήψεις. Στην **αρχιτεκτονική** έχουμε δυο βασικούς ρυθμούς : τον **ιωνικό** και το **δωρικό**, στη **γλυπτική** έχουμε την κατασκευή των πρώτων μεγάλων αγαλμάτων (**κούροι** και **κόρες**) στην **κεραμική** τον μελανόμορφο και τον ερυθρόμορφο ρυθμό.

Θραύσμα ανάγλυφου πύθου της «ανατολίζουσας» φάσης-Ίδρυμα Ν.Π. Γουλανδρή - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης
Συλλογή Ν.Π. Γουλανδρή, αρ. 994

- Στη **θρησκεία** αποκρυσταλλώνονται οι θρησκευτικές δοξασίες και ο τρόπος λατρείας κάθε θεού. Τα χαρακτηριστικά του κάθε θεού γίνονται κοινά για όλους τους Έλληνες. Ιδρύονται **ιερά πανελλήνιας σημασίας** (Δελφοί, Ολυμπία, Δήλος).

Οι περσικοί πόλεμοι

- ▶ **Αιτία** : Η επεκτατικότητα των Περσών
- ▶ **Αφορμή** : Η αποτυχημένη εξέγερση των Ελλήνων της Ιωνίας που ήταν φόρου υποτελείς στους Πέρσες (Ιωνική Επανάσταση, 499-494 π. Χ.)
- ▶ Η **πρώτη απόπειρα επέκτασης** των Περσών στον ελλαδικό χώρο (492 π.Χ., **Μαρδόνιος**) καταλήγει σε ολοκληρωτική καταστροφή του περσικού στόλου στον Αθω-υποταγή Θράκης και Μακεδονίας.

► Η **πρώτη οργανωμένη περσική εκστρατεία (Δάτις και Αρταφέρνης)** στόχευε στην τιμωρία των Ερετριέων και Αθηναίων που βοήθησαν τις Ιωνικές πόλεις στην εξέγερσή τους. Είχε χαρακτήρα ναυτικής επιχείρησης και τελείωσε με τη **μάχη στο Μαραθώνα** (490 π. Χ.) όπου οι Πέρσες ηττήθηκαν από το στρατό των Αθηναίων και των Πλαταιέων (ιδιοφυές στρατηγικό σχέδιο του **Μιλτιάδη**).

► Η **δεύτερη οργανωμένη περσική εκστρατεία (Ξέρξης, θαλάσσιες και χερσαίες δυνάμεις)** στόχευε στην κατάκτηση ολόκληρου του ελλαδικού χώρου. Οι ελληνικές πόλεις συγκάλεσαν συνέδριο στην Κόρινθο (481 π. Χ.) και συγκρότησαν αμυντική συμμαχία. Συγκρούσεις (480-479 π. Χ.): **Θερμοπύλες** (Λεωνίδα), **Αρτεμίσιο**, **Σαλαμίνα** (Θεμιστοκλής), **Πλαταιές** (Παυσανίας), **Μυκάλη**.

► Ταυτόχρονα οι Έλληνες της Δύσης αναχαιτίζουν τους **Καρχηδόνιους** στη Σικελία (Μάχη της **Ιμέρας**-480 π. Χ.).

Η σημασία των Περσικών πολέμων

√ Συγκρούονται δυο διαφορετικοί τρόποι ζωής, δυο διαφορετικά αξιακά συστήματα, δυο διαφορετικοί πολιτισμοί

√ Προβάλλεται ο δυναμισμός της πόλης-κράτους

√ Δημιουργείται κοινή εθνική συνείδηση και κοινή ιστορική μνήμη των Ελλήνων (οι πρώτοι εθνικοί πόλεμοι στην ιστορία των Ελλήνων)

Ο τύμβος του Μαραθώνα

Το επίγραμμα του Σιμωνίδη του Κείου:

Ελλήνων προμαχούντες Αθηναίοι Μαραθώνι
χρυσόφρων Μήδων εστόρεσαν δύναμιν.

Η τοποθεσία της μάχης, έγινε σημείο αναφοράς για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Στις **Θερμοπύλες** ανεγέρθη, λίγο μετά τη μάχη ένας πέτρινος λέων, ως μια έντεχνη υπόμνηση του ονόματος του νεκρού Σπαρτιάτη βασιλιά. Περί το 440 π.Χ. τα λείψανα του Λεωνίδα μεταφέρθηκαν στη Σπάρτη. Η ιδιαίτερη τιμητική ταφή χαρακτηρίστηκε υπερβολική από τον Ηρόδοτο....

Το επίγραμμα του Σιμωνίδη του Κείου:

Ἵ Ξεῖν', ἀγγέλλειν
Λακεδαιμονίοις ὅτι
τῆδε κείμεθα, τοῖς
κείνων ῥήμασι
πειθόμενοι.

Μετά τη μάχη των Πλαταιών οι Έλληνες αφιέρωσαν στο ιερό του Απόλλωνα στους Δελφούς το ένα δέκατο των περσικών λαφύρων. Απ' αυτά κατασκευάστηκε ο χρυσός τρίποδας που βρίσκεται πάνω σε τρικέφαλο φίδι από χαλκό. Το σύμπλεγμα συμβόλιζε τη συμμετοχή των ελληνικών πόλεων-κρατών στον πόλεμο. Η στήλη των Όφεων αποτελεί σήμερα ένα απ' τα πιο αξιόλογα μνημεία του Ιππόδρομου της Κωνσταντινουπόλεως.

